

”Med makt följer ansvar”

Socialtjänstens myndighetsutövning inom LSS och hemtjänst

Rapporten inleds med en definition av myndighetsutövning hämtad från prop. 1971:30

”Beslut eller andra åtgärder, som ytterst är uttryck för samhällets maktbefogenheter i förhållande till medborgarna”

Rapporten är en sammanställning av IVOs tillsyn av över 30 kommuner i Sverige. Syftet med IVOs tillsyn av myndighetsutövning var att granska om den var rättssäker för den enskilde och dennes delaktighet.

Tillsynen visar att många kommuner har infört begränsade kommunala riktlinjer som går emot SOLs intentioner. Individens behov har varit i centrum för kommunernas myndighetsutövning sedan 80-talet då SoL ersatte de tidigare vårdlagarna. SoL gav kommunerna möjlighet att ta större hänsyn än tidigare till vad den enskilde behövde.

Kraven på kommunerna har ökat, äldreomsorgen och funktionshinderområdet har växt. Kommunerna har varit tvungna att hitta nya arbetssätt och göra prioriteringar, vilket varit på både gott och ont.

Är kommunens myndighetsutövning rättssäker? IVO konstaterar att det finns skillnader i hur myndighetsutövningen fungerar både inom och mellan kommunerna. Begränsade kommunala riktlinjer, brist på handläggningsstöd och hög arbetsbelastning för handläggare är några faktorer som påverkar rättssäkerheten negativt. Trots att rättsäkerheten inte alltid kan säkerställas bedömer IVO inte att någon enskild farit illa.

De flesta brukare är nöjda med socialtjänsten. Handläggare måste vara lyhörda för den enskildes behov, alla kan inte göra sin röst hörd. Att säkerställa den enskildes rätt handlar också om att besluten måste vara sakliga och vila på rättslig grund.

I rapporten nämner IVO även att socialtjänsten ska vara av god kvalitet och att det är viktigt att hela tiden följa upp beslut för att se om insatserna fungerar. Uppföljningarna kan sedan användas av ansvarig nämnd för att utveckla verksamheterna. *Görs detta inom vår region?*

När det gäller den enskildes behov i centrum har handläggare, som IVO frågat, berättat att det finns individer som inte har insikt i vilka behov av hjälp de har. IVO konstaterat att handläggare är måna om att ta reda på vilka behov de sökande har, men här begränsas informationen utifrån kommunala riktlinjer. Den enskildes behov ska vara utgångspunkten i bedömningen. IVO ser att kommunernas riktlinjer begränsar den enskildes möjlighet att få sina behov tillgodosedda. Det blir en konflikt med Socialtjänstlagens syfte och utformning om riktlinjerna påverkar beslutsfattandet på ett sådant sätt att individens behov inte prövas. Risken blir att handläggare erbjuder insatser istället för att se behoven.

Styrande riktlinjer som gör att insatser varierar mellan kommuner är inte acceptabelt, enligt IVO. En majoritet av kommunerna som redovisas i rapporten var på väg att införa ÄBIC (Äldres behov i centrum) och i och med detta trodde många svarande att fokus blir på behov och inte på insats.

Det finns enligt IVO kommuner där handläggningen håller hög och jämn kvalitet, men det finns också kommuner där handläggningen är undermålig och inte rättssäker. Hög arbetsbelastning och bristfälligt stöd till handläggare leder till sämre kvalitet på utredningar och utebliven dokumentation. Dokumentationen av hur handläggningen utförts är viktig för rättssäkerheten. Detta är ett förbättringsområde för många kommuner menar IVO. Brister av uppföljningar är en annan brist hos många kommuner, både vad gäller SoL och LSS. IVO bedömer att beslut på hemtjänst följs upp i större utsträckning än beslut enligt LSS. Många kommuner sätter tidsbegränsade beslut på hemtjänst för att det ska bli nödvändigt att ta kontakt med den enskilde och gå igenom insatserna. Men enligt IVO tar en nyprövning av beslut mer resurser än en uppföljning! Varje kommun bör fundera på hur nyttan med fler nyprövningar förhåller sig till ökade kostnader. *Vi sätter beslut på ett år här på Gotland.*

Den enskildes delaktighet kan stärkas, står det i slutet av rapporten. Delaktigheten ska vara en process som löper så länge behovet kvarstår och insatsen pågår. Den enskilde ska vara delaktig i utförandet av genomförandeplanen. Om genomförandeplanen inte används i det dagliga arbetet blir delaktigheten ännu mindre för den enskilde. *Mitt exempel: Kan brukare få välja vilken veckodag den vill ha inköp på? När vi i Region Gotland gör uppföljningar tittar vi ofta bara på om det finns en genomförandeplan inte om brukaren varit med och utformat den!*

För att den enskilde ska kunna få sina behov tillgodosedda måste de beslut som fattas verkställas inom rimlig tid. IVO har hittat kommuner där man inte har någon samverkan med verkställigheten. Det är viktigt att verkställigheten rapporterar in eventuella förändringar.

I slutet av rapporten tar IVO upp tre faktorer som medverkar till att myndighetsutövningen inte håller den kvalitet man kan förvänta sig.

Dessa tre faktorer är:

Ledningssystemet

Arbetsituationen

Externa faktorer ex. En ansträngd kommunal ekonomi, antal invånare i kommunen.

I slutet av rapporten konstateras att de flesta kommuner som brister i myndighetsutövningen är små kommuner med dålig ekonomi. Men det finns även kommuner som trots ekonomiska och demografiska utmaningar klarar att hålla en god kvalitet i myndighetsutövningen.

Läs hela rapporten:

<http://www.ivo.se/globalassets/dokument/publicerat/rapporter/rapporter-2016/med-makt-foljer-ansvar-rapport.pdf>